

לשוננו לעם

עורכים: א' איתן ומ' מדן

כרך לו, תשמ"ה

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

עוד טעמו עומד בפני ושפתי,
 ראיתיו ולא אָזְכֵר מְחִי,
 הַבְּלִיָּה אִם בְּיוֹם,
 הַבְּהִקִּיץ אִם בְּחֵלוֹם.
 אני מקוה, פי לאור הדוגמאות דלעיל יהיה מי שישתכנע,
 פי יש לשנות את הפללים, וכי לפחות לגבי פי"ת וכ"ף שְנאיות
 אחרי ה"א השאלה יהיה הפלל, פי תהיינה דגושות.

ש ו ש נ ה ב ה ט

על "תולדות לשוננו" לראובן סיון

בשנים האחרונות הועמסו על תכנית הלימודים לקראת
 בחינת הבגרות פרקים לא-מעטים על הלשון, וממילא
 נצטמצמו השעות, שהמורה יכול להקדישן לתורת הלשון עצמה.
 מסיבה זו נודע ערך רב לספרי העזר, שיש בהם פדי לשחרר את
 המורה מהוראת הסוגיות הנידונות באותם ספרים, אם סוגיות
 אלו פתובות בפשטות ובבהירות, ואינן צריכות לסייע המורה
 בכיתה.

יתרונו הגדול של הספר "תולדות לשוננו"*, שמחברו
 הועידו מלכתחילה "ללומד מרפו וללומד מעצמו",
 והרצאת הדברים שבו פשוטה וברורה. במהדורתו המחודשת
 והמורחבת ימצא התלמיד כל מה שהוא נדרש לדעת בבחינת
 * תולדות לשוננו לראובן סיון, מהדורה מחודשת ומורחבת בהוצאת
 אלחנן רובינשטיין.

הבגרות: רבדים עתיקים בלשוננו, תולדות הפתיב וכתובות עתיקות, הניקוד וראשוני המדקדקים והעברית שבימינו. הספר פותח בתקופות העברית ומתעכב בעיקר על לשון מקרא ולשון חכמים. פסיפוס לאותן תקופות מובא ניתוח מפורט של מגילת העצמאות. מפאן ואילך נידונים בספר פרקים, שאין בהם מוקדם ומאוחר, כגון: מתכונות הלשון העברית ואחיותיה הלשוניות השמיות, מלים שאולות בלשוננו, ראשוני המדקדקים ועוד. פרקים אלו היה אפשר לשלבם פל אחד בתקופתו. דרך משל: הפרק על תכונות הלשון העברית ואחיותיה הלשוניות השמיות משתלב בעיקרו במוצא לשוננו, ויפה הוא לפתוח בו את הספר מצד סדר הזמנים; הפרקים על הניקוד ועל ראשוני המדקדקים מקומם בתקופה, שהמחבר מכנה אותה "העברית העקורה ממקום חיותה". לעיני המחבר עמד, פנראה, העניין עצמו, ולמען שלמותו ובהירותו ייחד לו מקום חוץ לתקופתו. אפשר שבדרך זו נמצאה הראייה ההיסטורית על לשוננו מקופחת פלשהו, אבל סמך המחבר על הקורא, שידע לשבץ פל פרק בתקופה הראויה.

ביקש המחבר להביא בספרו ענייני לשון, שאין להם זיקת מישרים לתולדות לשוננו, דוגמת העיסוק בהגיים, במשקלים ובמשמעים, שהם מעיקרי תורת הלשון (עמודים 10–16), ומקומם בספר מעין זה בפרק על תכונות הלשון העברית, ואמנם המחבר מזכירם שם (עמוד 57).

אף נראה, שהמחבר מדגיש בעיקר את אוצר המלים בכל אחד מרובדי הלשון, ואינו רואה להדגיש במידה שנה את

שימושי הלשון (תחביר וצירופים), שהם בעיקר המטביעים את חותמם על אופייה של הלשון.

דרך משל: ו' ההיפוך, שאינה משמשת עוד בלשון חכמים וצורות הפועל על זמניהן והיביטהן כחמישה דברים הם, שהמחבר מונה ברשימה אחת עם עוד כמאה ושלשים דברים, שרובם בתחום המלים.

ייאמר בסיכומו של דבר, שהספר בכללו מקיף את כל הנושאים הקשורים בתולדות לשוננו, והתרגילים שבסוף כל עניין ועניין יש בהם כדי להועיל לגיבוש הידיעה. בהרצאת הדברים ניכר המחבר בניסיונו הרב בהזרה, בבקיאותו היתרה בתולדות לשוננו בכלל ובתקופת התחייה בפרט, שהרבה לחקרה ולכתוב עליה בפרסומיו הרבים. סיועה של המורה הנתיקה והאמונה במלאכתה, הגב' שולמית בסוק, תרם אף הוא לטיבו של הספר המועיל והמעניין.